
Nettopp i krise er arbeidsmedisin viktig

LEDER

ANNIKEN SANDVIK

anniks@ous-hf.no

Anniken Sandvik er spesialist i arbeidsmedisin, redaktør for Norsk tidsskrift for arbeids- og miljømedisin (Ramazzini) og overlege ved Seksjon for miljø- og arbeidsmedisin ved Oslo universitetssykehus. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Barnehageansatte og lærere må ha forsvarlige arbeidsforhold – også under en pandemi.

Pandemien har vært en enorm belastning for hele det norske arbeidslivet. Arbeidsforholdene i helsetjenesten pekte seg umiddelbart ut som en bekymring, blant annet på grunn av mangel på både smittevernutstyr, kapasitet og etter hvert vaksiner. Nå ropes det varsko fra en annen yrkesgruppe. Ansatte i barnehager og på skoler er utslitte og frustrerte etter over ett år med skiftende tiltaksnivåer, underbemanning og vikarstafetter (1). De lever med en vedvarende frykt for å bli smittet på jobb eller for selv å spre smitte. For mange er det ikke mulig å holde avstand til barna, og smittevernutstyr kan heller ikke benyttes. Nye tall for koronasmitte i ulike yrkesgrupper viser at ansatte i skoler og barnehager, spesielt i Oslo-området, har høyere forekomst av smitte enn gjennomsnittet i den yrkesaktive befolkningen (2).

«Nye tall for koronasmitte i ulike yrkesgrupper viser at ansatte i skoler og barnehager har høyere forekomst av smitte enn gjennomsnittet»

Det har hittil vært en politisk prioritet å skjerme barn og unge under pandemien. Derfor har man valgt å holde skoler og barnehager åpne i størst mulig grad. Det er vektige argumenter for dette. Stengning av barnehager og skoler har store samfunnsøkonomiske konsekvenser. Det har også vært

argumentert for at smittevernet ble bedre håndtert hvis skoler og barnehager var åpne. Nå har imidlertid de muterte virusvariantene ført til mer smitte blant barn og dermed gjort situasjonen mer utfordrende. Hvordan blir de ansatte ivaretatt i denne situasjonen?

Med denne krisen har vi fått en brå vekker på hvor mye myndighetene er villige til å innskrenke enkeltindividenes rettigheter og frihet for fellesskapets beste. Det kan imidlertid ikke forsvares at enkelte gruppers helse vernes dårligere enn andres. Ifølge arbeidsmiljøloven har alle ansatte krav på et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Ansatte som ikke kan skjerme seg fra personkontakt med risiko for smitteoverføring, bør vernes på annen måte, for eksempel ved å prioriteres til vaksinerings. Dette er ikke bare viktig for den enkelte, men også for å begrense smittespredningen i samfunnet. Koronakrisen har rammet sosialt skjevt (3). Manglende smittevern i utsatte bransjer vil kunne forsterke denne effekten.

Det er et paradoks at noen arbeidstakere skal måtte akseptere en høyere smitterisiko på jobb enn det man søker å oppnå med de generelle smittevernrådene i samfunnet. Dessverre vet vi fra historien at arbeidsmedisinske hensyn ofte er det svake leddet både i folkehelsearbeidet og i sosiallovgivningen. Arbeidsrelatert sykdom og skade er underrapportert i de fleste industrialiserte land, og tilgangen til trygd og erstatning kan være begrenset (4). Når man finner at vern av arbeidstakerne ikke kan prioriteres, er det gjerne ut fra kortsiktige økonomiske hensyn. Imidlertid vet vi at et godt arbeidsmiljø lønner seg. Det sikrer gode tjenester og bedrer produktiviteten (5). Jeg håper pandemien kan bidra til en erkjennelse av at arbeidsmedisinen også er en viktig del av folkehelsen.

«Det kan imidlertid ikke forsvares at enkelte gruppers helse vernes dårligere enn andres»

Barnehager og skoler er viktige arenaer for forebyggende og helsefremmende arbeid. Det er her grunnlaget legges for helsa til neste generasjons arbeidstakere (6, 7). Forsvarlige arbeidsforhold vil sikre kvaliteten på tilbudet. I et bredere perspektiv vil et velordnet arbeidsliv med faste ansettelses, forutsigbarhet i arbeidstid og trygge arbeidsforhold bidra til stabilitet i hjemmet og dermed gode oppvekstsvilkår for barn i alle landets familier (8). Det er ikke uten grunn at arbeidsmiljøloven har blitt omtalt som vår viktigste folkehelselov (9). Arbeidsbetingelsene er tilsvarende viktig for smittevernet. For tilkallingsvikarer uten krav på sykepenger kan det være høyere terskel for å holde seg hjemme ved symptomer på sykdom. Mobilitet av deltidsansatte eller vikarer på tvers av arbeidsplasser er også uheldig med tanke på smittespredning (10). Ikke minst vil en tilstrekkelig grunnbemanning kunne forebygge høy arbeidsbelastning for den enkelte og slik redusere sykefraværet. Derfor bør vi prioritere arbeidsmedisinske hensyn – ikke til tross for krisen, men nettopp på grunn av den.

LITTERATUR

1. Jelstad J. Vikartørke og slitne ansatte preger barnehagene i Oslo. Utdanningsnytt 17.3.2021. <https://www.utdanningsnytt.no/koronavirus-oslo-smittevern/vikartorke-og-slitne-ansatte-preger-barnehagene-i-oslo/277812> 26.03.21 Lest 19.4.2021.
2. Folkehelseinstituttet. Nye tall for koronasmitte i ulike yrkesgrupper. <https://www.fhi.no/nyheter/2021/nye-tall-for-koronasmitte-i-ulike-yrkesgrupper/> Lest 26.3.2021.
3. Hærnes ØM. Kriser rammer sosialt skjevt. Stat og styring 2020; 30: 22–5.
4. Rosental P-A. Health and safety at work. J Mod Eur Hist 2009; 7: 169–73. [CrossRef]
5. Osloeconomics. Samfunnsnytt av bedriftshelsetjenesten. Utredning for arbeids- og sosialdepartementet (ASD). <https://osloeconomics.no/wp-content/uploads/Samfunnsnytt-av-bedriftshelsetjenesten.pdf> Lest 19.4.2021.
6. Larsen Ø, Alvik A, Hagestad K et al. red. Samfunnsmedisin. Oslo: Gyldendal akademisk, 2008.
7. Goth US. red. Folkehelse i et norsk perspektiv. Oslo: Gyldendal akademisk, 2014.
8. Wergeland E, Westin S. Svekket arbeidervern bør bekymre legestanden. Tidsskr Nor Lægeforen 2004; 124: 1542–5. [PubMed]
9. Bjurstrøm H. Arbeidsmiljøloven er vår viktigste folkehelselov. Dagens næringsliv 25.3. 2011.
10. Jacobsen F, Arntzen C, Devik SA et al. Erfaringer med COVID-19 i norske sykehjem. Senter for omsorgsforskning rapportserie nr. 1/2021. http://omsorgsforskning.no/utgivelser/rapportserie/2021/rapport_01_2021 Lest 19.4.2021.

Publisert: 21. april 2021. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0261
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 13. februar 2026.